

УДК631.145 (477.87)

Газуда М. В., к.е.н, доцент, e-mail: mishagazuda@gmail.com
Ерфан В. Й., здобувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ©
Ужгородський національний університет

АГРАРНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

В статті розглянуто окремі теоретичні та прагматичні аспекти аграрного природокористування та забезпечення продовольчої безпеки регіону за видами економічної діяльності. Здійснено порівняльний аналіз аграрного природокористування та рівня продовольчої безпеки України та Закарпатської області, в тому числі в розрізі природно-економічних зон регіону.

Ключові слова: аграрне природокористування, продовольча безпека, види економічної діяльності, регіон, природно-економічні зони.

Вступ. Аграрне природокористування завжди є руйнівною діяльністю щодо довкілля, і водночас воно є творенням нового довкілля, оскільки має на меті завжди формування нових екосистем.

У складі продуктивних сил будь-якої країни пріоритетна роль належить земельним ресурсам, передусім сільськогосподарського призначення, а також водним ресурсам, які забезпечують продовольчу безпеку. Продовольча проблема є провідною складовою економічної безпеки країни, що визначається здатністю національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання. Продовольче забезпечення має глобальний характер та відношення до всіх груп країн, усіх народів світу, оскільки народонаселення виступало, виступає і виступатиме головним споживачем природних ресурсів, потреби в яких з розвитком цивілізації постійно зростають. Продовольча безпека на сьогоднішній день успішно вирішена промислово розвинутими країнами, і навпаки, загострилась в багатьох країнах Азії та Африки.

На регіональному рівні продовольча безпека формується як за рахунок агропромислового виробництва (АПВ) зосередженого в низинній природно-економічній зоні, так і за рахунок наявності значних площ полонинських, лісових угідь та їх природно-ресурсної бази, які в основному зосереджені у гірських та передгірних районах Закарпатської області, у напрямі ефективного використання його ресурсного потенціалу, формування безпечного еколого-економічного розвитку на основі виробництва екологічно чистої

сільськогосподарської продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки і сталого розвитку АПВ регіону.

Проблеми регіонального розвитку аграрного природокористування у напрямі ефективного використання його ресурсного потенціалу, в тому числі й окремих найбільш розповсюджених видів продукції недеревного рослинного походження лісового комплексу, формування безпечного еколого-економічного розвитку, вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки і сталого розвитку знайшли відображення в роботах А. В. Баян, Б. І. Дяченка, В. С. Кравціва, М. А. Лендела, В. П. Мікловди, М. І. Пітюлича та ін.

Матеріал і методи. Методологічна основа дослідження базується на прийомах економічних досліджень: метод наукової абстракції, діалектичний метод досліджень процесів і явищ у їх взаємозв'язку і розвитку, системно-структурного аналізу.

Метою дослідження є обґрунтування науково-теоретичних, методичних і прикладних засад становлення і розвитку аграрного природокористування для забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Стаття побудована таким чином: у першому розділі розкрито теоретико-методичні основи аграрного природокористування, у другому подано аналіз соціально-економічних та природних передумов аграрного природокористування в контексті продовольчої безпеки регіону за видами економічної діяльності (КВЕД).

Результати дослідження. Сутність аграрного природокористування полягає в тому, що воно є першочерговою глобальною складовою продовольчої безпеки будь-якої країни. Продовольча незалежність держави та її регіонів забезпечується тоді, коли частка власного виробництва найважливіших видів продукції аграрного природокористування в щорічному загальному обсязі їх споживання становить не менше 80 %. Продовольче забезпечення безпосередньо пов'язано з демографічною проблемою, передусім щодо забезпечення народонаселення продовольчими, енергетичними та сировинними ресурсами, а також екологічною проблемою.

Враховуючи багатогранність проблематики продовольчої безпеки та провідну її залежність від аграрного природокористування наші дослідження, в методологічному аспекті здійснені за видами економічної діяльності у відповідності до Національного Класифікатора України, який розроблено на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.93 р. № 326 „Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку із статистики”. Розроблення КВЕД здійснено на базі міжнародної статистичної класифікації видів діяльності Європейського Союзу – Nomenclature of Activities European Community (NACE, Rev.1, mod.7). [2, с. 1].

Основою продовольчої безпеки є землі сільськогосподарського та лісгосподарського призначення, а також виробництво основних видів

продукції аграрного природокористування, яке за КВЕД в класифікаційному відношенні має розгалужену систему видів економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація видів економічної діяльності аграрного природокористування*

Код КВЕД		Назва відповідних кодів КВЕД аграрного природокористування	Код ISIC
Розділ Група Клас	Підклас		
Секція А		Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	А
Група 01 Клас 01.1 Клас 01.2 Клас 01.3		Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги, які включають два основні види діяльності: <ul style="list-style-type: none"> • одержання продукції рослинництва (Клас 01.1 „Рослинництво”); • одержання продукції тваринництва (Клас 01.2 „Тваринництво”); <p><i>а також:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • рослинництво в поєднанні з тваринництвом (Клас 01.3 „Змішане сільське господарство” <p>У цю групу також входить:</p>	01
	01.12	• вирощування овочевих та баштанних культур для продовольчого споживання; збирання лісових грибів	
	01.13	• вирощування фруктів, ягід, горіхів, культур для виробництва напоїв і прянощів; збирання лісових горіхів, дикорослих фруктів та ягід;	
Секція Р		Діяльність домашніх господарств, що займаються сільськогосподарським виробництвом, рослинницької і тваринницької продукції, а також заготівлю їстівної лісової продукції і відносяться до відповідної сільськогосподарської категорії за КВЕД (секція А та В, а також підсекції DA – виробництво харчових продуктів, напоїв	Р

*Сформовано за джерелом: [2, с. 14-16].

Отже, аграрне природокористування, якому відводиться провідна роль в продовольчій безпеці (табл. 1) базується на таких видах економічної діяльності, а саме: секція А – сільське господарство, мисливство, лісове господарство, у якій виділяються два основних класи, а саме: 01.1 „Рослинництво” та 01.2 „Тваринництво”, а також 01.3 „Змішане сільське господарство”. Важливу роль відіграють підкласи 01.12 – вирощування овочевих та баштанних культур для продовольчого споживання; збирання лісових грибів, а також 01.13 – вирощування фруктів, ягід, горіхів для виробництва напоїв і прянощів; збирання лісових горіхів, дикорослих фруктів та ягід.

Стан аграрного природокористування та його ефективність у великій мірі залежить від надання послуг у рослинництві та тваринництві, що зокрема відображає табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація послуг в аграрному природокористуванні за видами економічної діяльності*

Підклас	Назва відповідних кодів КВЕД з надання послуг	Код ISIC
01.41.0	Надання послуг у рослинництві. Підклас включає такі види економічної діяльності: <ul style="list-style-type: none"> • надання послуг у рослинництві за винагороду або на договірній основі: передпосівна підготовка полів і насіння сільськогосподарських культур; посів і садіння сільськогосподарських культур, обприскування сільськогосподарських культур; обрізання плодкових дерев та винограду; розсадження буряку; надання послуг зі збирання урожаю та підготовка продукції до первинної реалізації; захист рослин від хвороб і шкідників; агрохімічне обслуговування та ін.; • надання послуг сільськогосподарською технікою разом з обслуговуючим персоналом; • експлуатація зрошувальних і осушувальних систем та ін. 	014
29.53.3	Ремонт і технічне обслуговування машин та устаткування для перероблення сільгосппродуктів	

*Сформовано за джерелом: [2, с. 18, 19, 83].

Аграрне природокористування – найважливіша сфера народного господарства, яка забезпечує населення продуктами харчування і є важливою сировинною базою для харчової та легкої промисловості і складається з двох великих комплексних галузей – рослинництва і тваринництва, кожен з яких поділяють на окремі галузі: рослинництво на рільництво з вирощування зернових і технічних культур, овочівництво, плідівництво і луківництво; тваринництво – на розведення великої рогатої худоби, свинарство, птахівництво, конярство, бджільництво та ін. [1, с. 390].

Для рослинництва (табл. 2) характерний широкий спектр послуг за видами економічної діяльності, зокрема підклас КВЕДу 01.41.0, який включає: надання послуг з передпосівної підготовки полів і насіння сільськогосподарських культур; посіву і садіння сільгоспкультур та їх обприскування; надання послуг зі збирання урожаю та підготовка продукції до первинної реалізації, а також захист рослин від хвороб і шкідників та ін. Вказані послуги у рослинництві мають безпосереднє відношення до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та підвищення рівня продовольчої безпеки. У наданні послуг в переробленні сільгосппродукції значна роль відводиться ремонту і технічному обслуговуванню машин та устаткування (підклас 29.53.3).

Головним засобом виробництва в сільському, лісовому господарстві є не вся земля, а лише її продукуюча частина – ґрунтовий покрив, то саме родючість ґрунтів відіграє особливу роль у продовольчій безпеці й визначає ключове соціально-економічне значення та місце землі серед інших природних ресурсів.

Родючість ґрунтів виявляється в кінцевих результатах аграрного природокористування.

Продовольча безпека, як відмічено у Концепції економічної безпеки України, визначається як стан захищеності населення країни від недостатнього харчування, особливо від голоду, забезпечення достатнього харчування всім громадянам за нормальних умов та мінімально необхідного за надзвичайних обставин, наявність в державі необхідних для цього можливостей. Зарубіжні й вітчизняні науковці відмічають, що в аграрному природокористуванні головною неповторною субстанцією, яка забезпечує і одержання урожаю і виробництво рослинницької продукції, є земля, передусім площа сільськогосподарських угідь, в тому числі ріллі як в цілому, так і в розрахунку на 1 особу (табл. 3).

Таблиця 3

Загальна площа сільськогосподарських угідь, в тому числі ріллі, в цілому та в розрахунку на одну особу в Україні та Закарпатті* (на кінець року, тис. га)

Україна та Закарпатська область	1990	2005	2007	2008	2008, % до:	
					1990	2007
Україна						
сільгоспугідь, всього	41374,4	37039,4	36754,7	36603,8	88,5	99,6
в т.ч. ріллі	33407,1	30883,1	30874,4	30887,0	92,5	100,0
Чисельність наявного населення, тис. осіб	51838,5	46929,5	46372,7	46143,7	89,0	99,5
Припадає на одну особу, га сільгоспугідь	0,80	0,79	0,79	0,79	98,8	100,0
в т.ч. ріллі	0,64	0,66	0,66	0,67	104,7	101,5
Закарпатська область, сільгоспугідь, всього	414,7	413,8	410,5	408,2	98,4	93,4
в т.ч. ріллі	188,3	196,9	196,0	195,6	103,9	99,8
Чисельність наявного населення, тис. осіб	1258,1	1245,4	1242,6	1243,4	98,8	100,1
Припадає на одну особу, га сільгоспугідь	0,33	0,33	0,33	0,33	100,0	100,0
в т.ч. ріллі	0,15	0,16	0,16	0,16	106,6	100,0
Закарпатська область, % до України						
сільгоспугідь, всього	1,0	1,1	1,1	1,1	x	x
в т.ч. ріллі	0,6	0,6	0,6	0,6	x	x
Чисельність наявного населення, тис. осіб	2,4	2,6	2,7	2,7	x	x
Припадає на одну особу, га сільгоспугідь	41,3	41,8	41,8	41,8	x	x
в т.ч. ріллі	23,4	24,2	24,2	23,9	x	x

*Розраховано за джерелом: [3, с. 175-177; 4, с. 222; 6, с. 109, 110].

Дослідження свідчать (табл. 3), що в Закарпатській області низький рівень продовольчої безпеки по відношенню до України як в загальній площі сільгоспугідь та ріллі, в тому числі й в розрахунку на 1 особу. Зокрема, у 2008 р. на 1 особу в регіоні припадало 0,33 га сільгоспугідь, в тому числі 0,16 га ріллі, тобто відповідно у 2,4 та 4,2 рази менше ніж в середньому по Україні.

Суттєвий вплив на продовольчу безпеку України та Закарпатської області мали трансформаційні процеси у володінні та використанні земельних угідь сільськогосподарського призначення, що характеризує табл. 4. В Україні (табл. 4) більше як 57 % всіх сільгоспугідь припадає на сільськогосподарські підприємства, а в Закарпатській області тільки 14,3 %. Отже, основними товаровиробниками багатьох видів рослинницької продукції в Україні є сільгоспідприємства, а в Закарпатській області – господарства населення.

Таблиця 4

Площа сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні усіх категорій господарств, в тому числі сільгоспідприємств та господарств населення України та Закарпатської області*

(на кінець року, тис. га)

Україна та Закарпатська область	1990	2005	2007	2008	2008, % до:	
					1990	2007
<i>Україна - всього</i>	41374,4	37039,4	36754,7	36603,8	88,5	99,6
в т.ч. у володінні та користуванні: сільгоспідприємств	38705,4	22116,7	21047,0	21019,3	54,3	99,8
господарств населення	2669,0	14922,7	15707,7	15584,5	583,9	99,2
Господарства населення, % до всіх площ сільгоспугідь	6,4	40,3	42,7	42,6	x	x
<i>Закарпатська – всього</i>	414,7	413,8	410,5	408,2	98,4	99,4
в т.ч. у володінні та користуванні: сільгоспідприємств	357,2	65,8	59,0	58,2	16,3	98,6
господарств населення	57,5	348,0	351,5	350,0	609,7	99,6
Господарства населення, % до всіх площ сільгоспугідь	13,8	84,1	85,6	85,7	x	x

*Розраховано за джерелом: [3, с. 175-177].

Неоднозначною є динаміка та тенденції стосовно поголів'я основних видів тваринництва за класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД), що відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки (табл. 5).

У класі 01.21 – розведення великої рогатої худоби (ВРХ) поголів'я (табл. 5) такої худоби в Україні в усіх категоріях господарств у 2008 р. порівняно з 1990 р. зменшилось більше ніж у 4,8 рази, а у Закарпатській області у 2,3 рази. Аналогічна ситуація і щодо класу 01.22 – розведення овець, кіз.

Таблиця 5

Поголів'я основних видів тваринництва в Україні та Закарпатській області за категоріями господарств та видами економічної діяльності*
(на кінець року; тис. голів; частка господарств населення, %, відсоткові пункти (в.п.))

Україна та Закарпатська область	Велика рогата худоба (Клас 01.21 за КВЕД)		Вівці та кози (Клас 01.22)	Свині (Клас 01.23)	Птиця (Клас 01.24)
	усього	у т.ч. корови			
<i>Україна</i>					
усі категорії господарств, 1990	24623,4	8378,2	8418,7	19426,9	246104,2
2000	9423,7	4958,3	1875,0	7652,3	123722,0
2008	5079,0	2856,3	1726,9	6526,0	177555,9
<i>2008, % до 1990 р.</i>	20,6	34,1	20,5	33,6	72,1
частка господарств населення, 1990	14,4	26,1	14,9	27,6	46,0
2000	46,5	62,7	78,0	68,4	79,5
2008	66,1	78,1	82,6	58,2	50,5
<i>2008 у в.п. до 1990 р.</i>	+51,7	+52,0	+67,7	+30,6	+4,5
<i>Закарпатська,</i>					
усі категорії господарств, 1990	352,5	141,5	269,4	343,4	4839,5
2000	182,4	134,7	168,9	231,8	3158,4
2008	152,4	106,9	132,8	276,2	3384,4
<i>2008, % до 1990 р.</i>	43,2	75,5	49,3	80,4	69,9
частка господарств населення, 1990	36,5	58,2	26,7	77,9	60,8
2000	87,2	93,2	90,1	96,2	99,5
2008	96,2	97,7	85,5	91,3	90,2
<i>2008 у в.п. до 1990 р.</i>	+59,7	+39,5	+58,8	+13,4	+29,4
<i>Закарпаття порівняно до України</i>					
усі категорії господарств, % 1990	1,4	1,7	3,2	1,8	2,0
2008	3,0	3,7	7,7	4,2	1,9
господарства населення (відхилення у в. п.), 1990	+22,1	+32,1	+11,8	+9,5	+14,8
2008	+30,1	+19,6	+2,9	+33,1	+39,7

*Розраховано за джерелом: [3, с. 207-213].

Продовольча безпека регіону формується не тільки за рахунок орних земель, але й за рахунок сіножатей та пасовищ, серед яких, в умовах Закарпатської області, значна частка припадає на полонини (табл. 6).

Таблиця 6

**Земельна площа та сільськогосподарські угіддя в розрізі
природноекономічних зон Закарпатської області***

(на 1 січня 2009 р., тис.га)

Природноекономічні зони	Загальна земельна площа	У тому числі сільськогосподарські угіддя	З них:		Сіножаті та пасовища, % до загальної площі сільгоспугідь
			рілля	сіножаті та пасовища	
По області	1275,3	408,2	195,6	186,4	45,7
Низинна	327,8	190,9	129,9	47,7	25,0
Передгірна	375,9	108,0	36,8	59,5	55,1
Гірська	571,6	109,3	28,9	79,6	72,8
Природноекономічні зони, % до області					
Низинна	25,7	46,8	66,4	25,5	х
Передгірна	29,5	26,5	18,8	31,9	х
Гірська	44,8	26,7	14,8	42,6	х

*Розраховано за джерелом: [5, с.121].

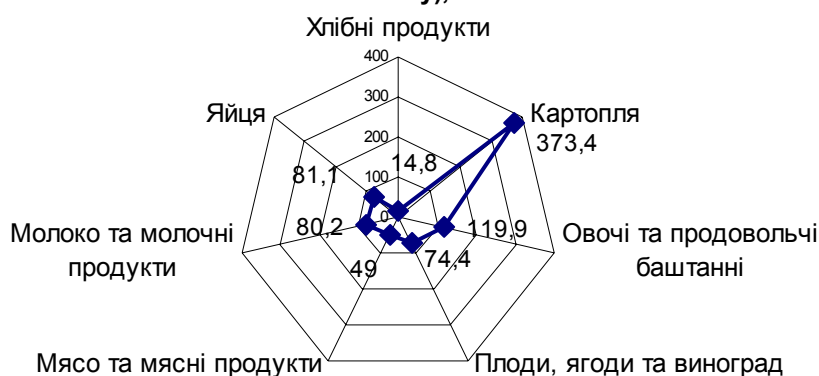
На сіножаті та пасовища припадає 45,7 % всіх сільськогосподарських угідь регіону (табл. 6), в тому числі у в гірській – 72,8 %, передгірній – 55,1 %, а в низинній природноекономічній зоні тільки 25,0 % до загальної площі сільгоспугідь цих зон. Загалом, у гірській природноекономічній зоні площа сіножатей та пасовищ перевершує площу ріллі у 2,8 рази.

В процесі дослідження встановлено, що на аграрне природокористування та забезпечення продовольчої безпеки Закарпатської області мають вплив найрізноманітніші природнокліматичні та економічні умови, а саме: природноекономічна специфіка регіону, вигідне географічне і гео економічне розташування, низька землезабезпеченість і ступінь розораності, наявність значних площ полонинських, лісових угідь та їх природно-ресурсної бази, екологічний феномен та особливості соціально-економічних передумов.

Особливу роль відіграє індикатор достатності споживання окремого продукту (рис.1).

Рівень самозабезпеченості в системі продовольчої безпеки (рис. 1) притаманний двом (картопля, овочі та продовольчі баштанні) із семи основних видів продовольчої продукції, а також вказує на недостатній рівень продовольчої безпеки в регіоні.

Рис. 1. Рівень самозабезпеченості основними видами продовольства в Закарпатській області у 2008р. (виробництво до рекомендованих норм споживання, кг/особу), %

Формула для розрахунку:

$$C = \frac{c \cdot \phi}{c_p}$$

де, С – індикатор достатності споживання окремого продукту;
 сф – фактичне споживання окремого продукту на 1 особу за рік;
 ср – раціональна норма споживання окремого продукту на 1 особу за рік, погоджена з МОЗ

Пріоритетним індикатором продовольчої безпеки є диференціація вартості харчування (Д) за соціальними групами (табл. 7). В Закарпатській області життєвий рівень населення значно нижчий від середньонаціонального, оскільки частка населення із середньодушовими доходами у місяць нижчими прожиткового мінімуму, в 2008 р. становила 48,1 %, а за загальними 35,2 %, тоді як в Україні, відповідно, 25,6 та 18,1 %.

Важливим індикатором, що відображає продовольчу безпеку є „ємність внутрішнього ринку окремих продуктів” (Є_i) (табл. 7).

Порівняльний аналіз ємності внутрішнього ринку продовольчих продуктів (табл. 8) за 19-и річний період свідчить, що в Україні у 2008 р. порівняно з 1990 р. зменшилась ємність внутрінаціонального ринку по п'яти видах продовольчих продуктів, а саме: хлібних продуктів, картоплі, плодів та ягід, молока, яєць. Водночас, в Закарпатській області за аналізований період ємність внутрішнього ринку продовольчих продуктів зменшилась тільки по чотирьох видах продовольчих продуктів, а саме: хлібних продуктів, плодів та ягід, молока, і незначній мірі яєць.

Таблиця 7

**Диференціація життєвого рівня населення за показником вартості
спожитих продуктів у домогосподарствах України та Закарпатської
області¹**

Роки	Україна ²						Закарпатська область ²					
	Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення, разів		Співвідношення доходів 20 % найбільш та 20 % найменш забезпеченого населення, разів		Частка населення із середньодушовими доходами ³ у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, %		Децильний коефіцієнт диференціації доходів населення, разів		Співвідношення доходів 10 % найбільш та 10 % найменш забезпеченого населення, разів		Частка населення із середньодушовими доходами ³ у місяць, нижчими прожиткового мінімуму ² , %	
	грошових	загальних	грошових	загальних	грошових	загальних	грошових	загальних	грошових	загальних	грошових	загальних
2000	2,8	2,3	6,0	4,4	87,9	80,2	3,8	3,1	6,3	5,2	91,8	82,7
2005	2,6	2,4	5,5	4,6	64,0	55,3	2,9	2,9	4,1	3,9	81,1	60,2
2007	2,2	2,0	4,1	3,6	39,8	29,3	3,0	2,8	5,8	4,5	68,2	52,9
2008	2,2	2,1	4,2	3,8	25,6	18,1	3,6	3,1	4,4	4,3	48,1	35,2
Формула для розрахунку:			де, D_v – показник вартості спожитих продуктів у 20 відсотків домогосподарств з найбільшими доходами; D_m – показник вартості спожитих продуктів у 20 відсотків домогосподарств з найменшими доходами.									
$D = \frac{D_v}{D_m}$												

¹За матеріалами обстеження умов життя домогосподарств.

²У IV кварталі: 2000 р. – 270,1; 2005 р. – 423 грн.; 2007 р. – 532 грн.; 2008 р. – 626 грн.

Таблиця 8

**Ємність внутрішнього ринку за основними продовольчими продуктами в
Україні та Закарпатській області***

Види продукції	Код КВЕД (групи, підкласи)	Споживання найважливіших продуктів харчування, на 1 особу/кг за рік			Ємність внутрішнього ринку продовольчих продуктів, тис.т		
		1990	2000	2008	1990	2000	2008
<i>Україна</i>							
Зернові та зернобобові культури (в т.ч. кукурудза)	01.11.0	х	157	151	х	7760	7002
Хлібні продукти	15.81.0	141	125	115	7309	6179	5333
Картопля	01.11.0	131	135	132	6791	6673	6121
Овочі (без насінників)	01.12.0	102	102	129	5288	5042	5982
Плоди та ягоди	01.13.0	47	29	44	2436	1433	2040
М'ясо та м'ясні продукти	15.11.0	68	33	51	3525	1631	2365
Молоко	15.51.0	373	199	214	19336	9737	9924
Яйця**	01.24.0	15,7	9,6	15,0	813,9	474,5	695,6

Закарпатська область							
Хлібні продукти	15.81.0	187,6	148,6	129,0	236	188	160
Картопля	01.11.0	118,7	162,4	153,7	149	205	191
Овочі (без насінників)	01.12.0	84,9	67,2	115,7	107	85	144
Плоди та ягоди	01.13.0	94,8	54,3	39,9	119	69	50
М'ясо та м'ясні продукти	15.11.0	47,1	37,5	45,6	59	47	57
Молоко	15.51.0	323,4	238,5	248,7	407	301	309
Яйця**	01.24.0	14,7	10,9	14,7	18,5	13,8	18,3
Середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб							
Україна: 1990 р. – 51838,5; 2000 р. – 49429,8; 2008 р.- 46372,7							
Закарпатська область: 1990 р. – 1258,1; 2000 р. – 1263,9; 2008 р. – 1242,6							
Формула для розрахунків:		де, Φ_i – річне середньодушове споживання i -го продукту;					
$C_i = \Phi_i \cdot Ч$		Ч – середньорічна чисельність населення.					

*Розраховано за джерелом: [6, с. 109, 110; 8, с. 426; 5, с. 143]

Нарощування обсягів виробництва вітчизняних харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на сировинній основі власного сільськогосподарського виробництва повинно бути пріоритетним в державному регулюванні у відповідності до стратегічних орієнтирів продовольчої безпеки, що сприятиме розширеному відтворенню сільгосппродукції і забезпечить нарощування виробництва харчових продуктів, напоїв (табл. 9).

Таблиця 9

Стратегічні орієнтири з виробництва основних харчових продуктів, напоїв (Розділ 15 КВЕД) у Закарпатській області*

Види харчових продуктів	Код КВЕД (групи, підкласи)	Виробництво, тис.тонн		В тому числі на 1 особу, кг/рік (літрів)		Перспективний середньорічний темп зростання на період до 2020 р., %
		1990	2008	1990	2008	
М'ясні продукти, тис. т	15.11.0 15.13.0	38,9	0,6	30,9	0,5	41,57
Перероблення молока та виробництво сиру, тис.т	15.51.0	46,5	2,1	37,0	1,7	29,0
Вироби хлібобулочні, тис. т	15.81.0	242,6	18,2	192,0	14,6	24,0
Фруктові, овочеві соки та перероблення і консервування овочів і фруктів, тис. т	15.32.0 15.33.0	31,0	56,1	24,6	45,1	без змін
Виробництво олії, тис.т	15.41.0	3,4	-	2,7	-	за показником 1990 р.
Вино виноградне, тис. дал	15.93.0	1505	2430	12,0	19,6	без змін
Мінеральні води та інші безалкогольні напої, млн. дал	15.98.0	8,0	14,9	63,6	119,9	без змін
Середньорічна чисельність наявного населення, тис. осіб: 1990 р. – 1258,1; 2008 р. – 1242,6						

*Розраховано за джерелами: [9, с. 102; 2, с. 84, 207]

Виробництво екологічно чистого зерна та картоплі у перспективі доцільно залишити на рівні середньорічного показника за період 2006-2008 рр., оскільки їх подальше нарощування обмежується недостатністю орних земель та посівних площ. Щоб вийти на рекомендовані норми з виробництва м'яса необхідно відтворити поголів'я тваринництва до рівня 1990 р., в тому числі й поголів'я овець, а щодо іншої продукції забезпечити перспективні орієнтири нарощування їх виробництва за середньорічним темпом зростання за період 1990-2008 рр. Стратегічні пріоритети з виробництва харчових продуктів, напоїв на перспективні періоди, спрямовані на те, щоб узгодити виробництво і споживання до рекомендованих норм за рахунок нарощування ресурсного потенціалу регіону.

Висновки. На основі теоретико-методичних підходів з позицій класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) аграрне природокористування та продовольча безпека включає розгалужену кількість класів КВЕД. Стан аграрного природокористування та його ефективність у великій мірі залежить від надання послуг у рослинництві, для якого характерний широкий спектр послуг за видами економічної діяльності.

Дослідження свідчать, що Закарпатська область є малозабезпеченою сільськогосподарськими угіддями, передусім, орними землями та посівними площами, внаслідок чого недостатній рівень аграрного природокористування та забезпечення продовольчої безпеки регіону у вирощуванні та переробці зернових культур.

Подальші публікації будуть спрямовані на дослідження ролі тваринництва в забезпеченні продовольчої безпеки регіону.

Література

1. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. / голова редакційної ради : Гаврилишин Б. Д. (голова) [та ін.]. Т. 3 / [відп. редактор Мочерний С. В. та ін.]. – 2002. – 952 с.
2. Класифікація видів економічної діяльності (NACE, Rev. 1.1 – 2002) ДК009:2005, затверджено наказом Держкомстату від 26 грудня 2005 року № 375, прийнято наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. № 375/Збірник „Класифікація видів економічної діяльності”. – К., 2006. – 191 с.
3. Статистичний збірник „Регіони України” за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. Ч. I. – Київ, 2009. – 369 с.
4. Статистичний збірник „Регіони України”/ Державний комітет статистики України, 2009; за ред. О. Г. Осауленка. Ч. II, Київ, 2009. – 759 с.
5. Статистичний щорічник Закарпаття за 2008 / Головне управління статистики у Закарпатській області / за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2009. – 559 с.
6. Статистичний збірник „Сільське господарство України” за 2008 рік / за ред. Ю. М. Остапчука; Державний комітет статистики України, 2009. – Київ. – 2009. – 369 с.

Summary

Hazuda M. V., Erfan V. Y.

**AGRARIAN NATURE FOOD SECURITY IN THE CONTEXT OF
THE REGION**

The article deals with some theoretical and pragmatic aspects of agricultural natural resources and food security in the region for economic activities. The comparative analysis of the agrarian nature and level of food security of Ukraine and region, including in the context pryrodnoekonomichnyh zones of the region.

Key words: *agricultural natural resources, food security, economic activities, region, pryrodnoekonomichni zone.*

Стаття надійшла до редакції 23.09.2010